ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ КАТЕГОРІЇ АДРЕСОВАНОСТІ В ДОКУМЕНТАХ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ЄВРОПИ

Батюта Тетяна

Національний технічний університет України “КПІ”
(Київ, Україна)

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних наук спостерігається підвищена увага до людського фактору комунікації, функціонування мовних одиниць у процесі спілкування, комунікативно-прагматичного підходу, а також прагматичного аспекту перекладу цих одиниць та забезпечення еквівалентності передачі прагматичного значення, закладеного в одиниці оригіналу.

Важливість передачі прагматичного значення висловлювання у перекладі важко переоцінити, оскільки мова перекладу має на меті збереження та передачу наміру тексту, здійснення запланованого комунікативного ефекту, тобто прагматичного впливу. Так, згідно з визначенням В. Н. Комісарова, прагматичний аспект тексту є здатністю тексту створювати певний комунікативний ефект, викликати у рецептора прагматичне ставлення до висловлювання, тобто здійснювати прагматичний вплив на адресату [1, с. 209]. Відповідно, у межах офіційно-ділового дискурсу, тексти зовнішньополітичного та ідеологічного характеру передбачають основну мету вплинути на аудиторію, створити певний ефект на конкретного адресата, і тому основне завданням перекладача при перекладі зазначених текстів полягає в передачі запланованого прагматичного потенціалу шляхом застосування відповідних способів перекладу.

З огляду на те, що основна функція офіційно-ділових текстів полягає у врегулюванні стосунків між суб’єктами на різних рівнях, прагматичний вплив на рецептора полягає у наданні необхідної інформації для здійснення певної діяльності офіційного або ділового характеру, а також у спроможності суб’єкта мовлення переконати адресата у правильності своєї позиції з того чи іншого питання, авторитетності та обґрунтованості [2]

Так, спрямованість висловлювання адресату в жанрах «резолюція» та «рекомендація» реалізується за допомогою специфічного репертуару лексико-граматичних засобів, які не містять формальних показників 2-ї особи, і актуалізують значення адресованості в контексті структури та семантики певного жанру на різних мовних рівнях. На лексичному рівні значення адресованості актуалізується в соціально-статусних найменуваннях адресата, які, як правило, мають номенклатурний характер, а також забезпечується використанням лексичних одиниць з понятійною семою волевиявлення (*право, необхідність, дозволити, забезпечити* тощо). Так, наприклад, користуючись своїми повноваженнями, ПАРЄ звертається до Комітету Міністрів із закликом щодо виконання рекомендації проти корупції:

The Assembly urges the ***Committee of Ministers*** *to address a recommendation to the member States calling on them to implement without delay the recommendations of the Group of States against Corruption.* – Асамблея закликає ***Комітет міністрів*** звернутися до держав-членів із порадою виконати без затримки рекомендації Групи держав проти корупції. В даному випадку значення адресованості реалізується в найменуванні керівного органу Ради Європи – Committee of Ministers, яке при перекладі на українську мові має повний відповідник – Комітет Міністрів.

В іншому мовленнєвому акті значення адресованості актуалізується через власну назву:

The Assembly invites ***Turkey*** *to introduce a national torture prevention mechanism.* – Асамблея запрошує ***Туреччину*** до розробки державного механізму попередження тортур [5].

На морфологічному рівні в текстах документів ПАРЄ функціонують власні та загальні назви, використовуються такі форми дієслів, як інфінітив, безособова форма дієслова, форма 3 особи теперішнього часу дійсного способу:

The Assembly urges ***the authorities to improve*** *conditions in all Turkish prisons.* – Асамблея закликає владу до покращення умов у всіх турецьких в’язницях.

The Assembly invites ***the legislative bodies to consider*** *abolishing or redrafting such provisions, with a view to limiting their scope.* – Асамблея закликає законодавчі органи держав-учасниць розглянути питання про скасування або зміну таких положень з метою обмеження сфери їхнього застосування.

На синтаксичному рівні, в жанрах організаційно-розпорядчих документів спостерігається висока частотність використання граматичних конструкцій, в яких на перше місце висувається ідея констатації фактів, вказівки на виконання певної діяльності, рекомендації, спонукання до певних дій. Сюди відносяться такі граматичні конструкції: «слово з модальним значенням + інфінітив», «мовленнєвий акт + інфінітив». Така реалізація прагматичного значення чітко простежується в наступних реченнях:

The legislation ***shall ensure*** *a maximum of transparency in political, administrative and economic life.* – Законодавство має забезпечувати максимальну прозорість політичної, адміністративної та економічної сфер.

The Assembly ***calls upon member states to contribute*** to *strengthening social cohesion through volunteering as an additional means to combat poverty.* – Асамблея закликає країни-члени сприяти укріпленню соціальної згуртованості через волонтерську діяльність, як додаткового засобу подолання бідності.

В кожному жанрі документів вказується адресат (або адресати) шляхом найменування суб’єкта правовідносин, положення чи дії якого регламентуються нормою. Адресатом документа може виступати не лише окремий суб’єкт правовідносин, а також різні об’єднання суб’єктів. Така особливість дозволяє виділити три види адресатів: одиничний (Наприклад: *the President of Russian Federation, religious leader, General Secretary*), колективний (Наприклад: *the Committee of Ministers, Council of Europe, Verhovna Rada),* складноорганізований (Наприклад: *state, legislative bodies, UNESCO*).

Слід також відзначити, що комунікативно-прагматичне значення в текстах документів ПАРЄ, а саме в жанрах «резолюція» та «рекомендація» реалізується мовними засобами з різним ступенем інтенсивності. До них належать:

1) спеціальні засоби вираження адресованості – мовленнєві акти різної КСГ, які актуалізують та оформлюють значення адресованості:

The Assembly ***invites the Monitoring Committee*** *to consider setting up an investigative sub-committee.* – Асамблея пропонує Моніторинговому комітету розглянути питання про створення слідчого підкомітету.

З огляду на поданий приклад, значення адресованості передається за допомогою мовленнєвого акту – вокатива, з метою залучення певного суб'єкта (Моніторингового комітету) комунікативної ситуації до виконання конкретних дій. При перекладі на українську мову категорія адресованості відтворюється, а прагматичний потенціал інформації повністю зберігається.

2) «активні засоби» (слова та конструкції з модальним значенням), які виражають спрямованість висловлювання як волевиявлення. Наприклад:

The Syrian people should be free *to build their own future.* – Сирійський народ повинен мати можливість вільно будувати своє власне майбутнє.

3) засоби (іменники та займенники), які позначають адресата, тобто вказують на вектор спрямованості висловлювання:

The Assembly recommends that ***sports betting operators*** *co-operate with public authorities, sports authorities and bodies.* – Асамблея рекомендує букмейкерським конторам співпрацювати з державними органами, спортивними установами і органами.

Крім вищеподаної інформації, варто зауважити, що спеціальним засобом формування значення адресованості в організаційно-розпорядчих жанрах є мовленнєві акти, вибір форми яких залежить від виду ситуації адресатності. В межах жанрів документів «резолюції» та «рекомендації», категорія адресатності виражається у вигляді дієслова форми 1-ої особи однини теперішнього часу. Категорію адресатності документів ПАРЄ представляє Парламентська Асамблея, яка на основі своїх повноважень є центральним суб'єктом категорії адресатності:

The Assembly condemns *the large-scale use of chemical weapons.* – Асамблея засуджує широкомасштабне застосування хімічної зброї.

The Parliamentary Assembly stresses *the paramount importance of strengthening the fight against corruption, which is a major threat to the rule of law.* – Парламентська Асамблея підкреслює першочергову важливість посилення боротьби з корупцією, яка є серйозною загрозою для верховенства права.

Таким чином, слід зробити висновок, що прагматичний потенціал текстів документів ПАРЄ актуалізується через категорію адресованості. З урахуванням того, що документи ПАРЄ мають рекомендаційний характер, було виявлено, що категорія адресованості є достатньо вираженою і актуалізується передусім у міжнародно-статусних найменуваннях, номенклатурних назвах посад, органів, організацій, власних та загальних іменниках та їх словосполученнях, а також через використання лексичних одиниць з понятійною семою волевиявлення та мовленнєвих актів у сполученні з інфінітивом. Прагматичний аспект перекладу категорії адресованості висловлювання пов'язаний із використанням прагматичних адаптацій цих висловлювань, які дають своїм адресатам об’єктивну можливість відреагувати на повідомлення.

Література

1. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
2. Лобашевська И. С. Средства выражения коммуникативно-прагматического значения в официально-деловой речи / И. С. Лобашевська // Вестник КРАУНЦ. Гуманитарные науки. – 2007. – № 2. – С. 49 – 61.
3. Гарантування прав людини стосовно релігії та переконань і захист релігійних громад від насильства [електронний ресурс] / Резолюція 1928 // Парламентська Асамблея Ради Європи. – 2013. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs /1747_rez_1928_% 282013% 29.htm
4. Конституція Сполучних Штатів Америки: зб. 7 статей, 27 поправок [електронний ресурс] / Конституційна Конвенція // Основний державний документ Сполучених Штатів Америки. – Режим доступу: http://hist.msu.ru/ER/Etext/cnstUS.htm
5. Пост-моніторинговий діалог із Туреччиною [електронний ресурс] / Резолюція 1925 // Парламентська Асамблея Ради Європи. – 2013. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/1746_rez_1925_% 282013% 29.htm
6. Safeguarding human rights in relation to religion and belief, and protecting religious communities from violence [електронний ресурс] / Resolution 1928 Final version // Parliamentary Assembly. – 2013. – Режим доступу: http:// assembly.coe.int/ nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID = 19695&lang = EN